Lähettäjä: Moisio, Olli-Pekka <olli-pekka.moisio@jyu.fi>
Lähetetty: torstai 14. marraskuuta 2024 9.59
…

Haluaisin vielä antaa pienen lisäyksen valiokunnan kokouksessa puheenjohtajan kysymykseen antamaani vastaukseen. Puheenjohtaja kysyi käytännön esimerkkejä maailmankuvallisista murroksista sekä erityisesti sellaisista murroksista, joissa aikaisemmat maailmankuvat ovat säilyneet ns. hengissä kaikesta muutoksesta huolimatta. Kotiini palatessa mieltäni vaivasi, etten onnistunut tilaisuudessa muotoilemaan vastausta riittävän osuvasti.

Esimerkki maailmankuvan murroksesta, jossa vanhat ajatusmallit säilyvät maailmankuvamurroksen jälkeen, on siirtyminen keskiaikaisesta uskonnollisesta maailmankuvasta moderniin tieteelliseen maailmankuvaan. Vaikka valistusajan ja tieteen vallankumouksen myötä uskonnon asema horjui ja tieteellinen ajattelu vahvistui, monia uskonnollisia ja mytologisia elementtejä säilyi yhteiskunnassa elinvoimaisina.

Esimerkiksi keskiaikaisen maailmankuvan mukaan luonnon katsottiin ilmentävän jumalallista järjestystä. Myös ikivanhat luonnonuskonnot sijoittivat luontoon henkiä ja niiden ilmaisemaa tahtoa. Moderni luonnontiede puolestaan lähestyi luontoa mekaanisena ja analyyttisen tutkimuksen kohteena. Vaikka luonnontieteelliset teoriat ja selitykset luonnon tapahtumista on keskeinen osa nykyistä länsimaista maailmankuvaa, ajatus luonnosta "pyhänä" tai "henkisenä" on säilynyt, ja se näkyy esimerkiksi ympäristönsuojelussa, jossa saatetaan keskusteluissa viitata luontoon pyhänä perintönä.

Toinen esimerkki löytyy poliittisesta historiasta: Ranskan vallankumouksen jälkeen perinteisen monarkistisen ajattelun tilalle tuli tasa-arvoa ja yksilönvapautta korostava liberaali maailmankuva, mutta monet perinteiset hierarkkiset rakenteet ja vallan symbolit säilyivät uusissa murroksen seurauksena syntyneissä poliittisissa järjestelmissä uskottavina ja niihin saatetaan poliittisessa keskustelussa vedota jopa demokratian ongelmien ratkaisuja etsiessä.

Vanhat maailmankuvan elementit voivat edelleen siis ohjata ihmisten tapoja ajatella ja organisoida yhteiskuntaa, vaikka niiden taustalla oleva perusta on murentunut jopa kadonnut yhteiskunnallisen kehityksen seurauksena. Esimerkiksi filosofi Erich Fromm mainitsi usein, että vaikka ihmiskunta on kehittynyt tieteellis-teknologisesti korkealle tasolle, on se moraalisessa mielessä edelleen kivikaudella. Tämä on minusta oivallinen muotoilu juuri koskien maailmankuvien murrosten lomittumisen kysymystä.

Kiitos minulle tarjotusta keskustelumahdollisuudesta ja kaikkea hyvää loppuvuoteenne,

yt Olli-Pekka Moisio